

CONCHA DONCEL BASILLO. Antropòloga. Laboratori de sociologia de l'ICESH.

Les necessitats socials.

Les necessitats parteixen de l'individu, però estan condicionades per la societat. Així doncs, no són sempre les mateixes ni per als individus, ni per a les poblacions que pertanyen a societats diferents (condicionants històrics, econòmics, de canvi social).

En principi, com a humans, les necessitats de la persona poden considerar-se universals (subsistir, protegir-se, estimar, participar, comprendre, divertir-se, crear, ser lliure...), però la diferència cultural es troba en la forma com aquestes necessitats inherents al fet de ser homes se satisfan⁽¹⁾.

La necessitat com a mancaça d'alguna cosa constitueix una restricció en el pla purament fisiològic o en el dels motius primaris o instintius, i també dels motius secundaris apresos; però també, pot ser un potencial en la mesura que poden comprometre, motivar i mobilitzar.

Una de les classificacions de necessitats podria ser la següent⁽²⁾:

La **necessitat fisiològica** (privació d'elements bàsics per viure) que es pot manifestar tant de forma subjectiva (tenir gana, son, fred...) respon a estímuls primaris, però també es manifesta objectivament en forma de deficiències o excessos que han de subsanar-se per evitar mals crònics o trastorns.

La **necessitat filosòfica**, es pot donar com a vincle entre els éssers i els fenòmens de la natura, o bé en un pla ideal i/o formal entre conceptes i proposicions abstractes.

La **necessitat econòmica**, desig de mitjans per prevenir o satisfer la mancaça de sentiments negatius o de tenir accés als mitjans que puguin mantenir o bé incrementin les sensacions positives.

El vessant econòmic del concepte necessitat està directament relacionat al concepte d'escassetat i també al d'elecció. Els mitjans que són a l'abast de l'home són escassos i, per tant, cal fer una elecció.

Quant a l'objecte d'aquest escrit, entedrem les necessitats en el sentit més econòmic, com a «mancaça d'alguna cosa» que és essencial per a la vida de l'ésser humà i per al seu desenvolupament, tant en el sentit de la naturalesa individual com en l'aspecte més social. Així doncs, ho entedrem com la tendència per obtenir els mitjans que permeten a la persona satisfer, mantenir i desenvolupar les seves aspiracions humanes.

Les necessitats no són estàtiques, per tant, són unes realitats canviants que al mateix temps condueixen a descobrir-ne de noves. Estan condicionades culturalment, és a dir, són diferents segons la societat i el moment històric en els quals es manifesten. També estan condicionades per les estratègies polítiques d'aquestes societats.

En resum, podem dir que la necessitat social, en la perspectiva de la política social, implica determinats judicis de valor; es produeix necessitat (mancaça d'alguna cosa) quan es defineix alguna cosa com a desitjable (necessària). Les necessitats socials no són estables ni evidents ja que, com ja s'ha dit, són can-

vians en el temps, però també segons els grups socials, i a més poden ser definides segons perspectives diverses. Una alternativa d'aquestes perspectives es podria situar entre reproduir les característiques bàsiques de l'ordre vigent, o bé posar-lo en qüestió superant les desigualtats socials⁽³⁾.

Aquesta política social es fonamenta en el fet que, amb l'existència de grups i sectors socials amb necessitats no satisfetes per la mateixa dinàmica social, cal aportar recursos des de les institucions, és a dir, davant d'un problema s'han d'arbitrar respostes per resoldre'l.

A l'hora de definir el binomi necessitat/recurs apareixen diferents tipologies i metodologies; un d'aquests mètodes (molt difós) és el descrit als Instruments de Prospecció de Serveis Socials publicats per la Generalitat de Catalunya⁽⁴⁾. En general, aquests mètodes mesuren, amb criteris objectius (tècnics) l'extensió de situacions prèviament deli-

(1) Elizalde, A. (1992): «Desarrollo a escala humana» a *Perspectivas metodológicas en la política social*. Universitat Internacional Menéndez Pelayo, sept-oct. 1992. València (fotocòpia).

(2) Salinas, F.: «Las necesidades en España» a *La política social en España*, Boletín de estudios y documentación de Servicios sociales, monografía 13. Madrid.

(3) Colectivo IOE (1980): «Las necesidades sociales y el «estado benefactor» a *Bienestar social en los años 80*. Documentación social, 71, abril-junio, Cáritas Española, Madrid.

(4) Bradshaw, J. (1983): *Una tipologia de la necessitat social*. Instruments de Prospecció social de Serveis socials, 1. Generalitat de Catalunya. Direcció Gral. de Serveis socials, Barcelona. Thayer, R (1983): *Com mesurar les necessitats en els serveis socials*. Instruments de Prospecció social de Serveis socials, 2. Generalitat de Catalunya. Direcció Gral. de Serveis socials, Barcelona.

mitades. Així, s'accepta la definició de necessitats a partir de normes institucionals i de criteris professionals, sense qüestionar la pertinença d'aquestes definicions que a vegades impideix captar la complexitat del fenomen.

Les necessitats de la població anciana.

Les dues qüestions que estroben en la base de la problemàtica que plantejem són: la definició de l'ancianitat i les necessitats específiques que té la població anciana. Ambdues qüestions han estat platejades en múltiples ocasions i, a vegades, s'ha fet des d'estereotips que «pretenen» descriure la persona gran en la nostra societat. Alguns dels estereotips són: «les persones que tenen més de 64 anys són velles»; «la majoria d'ancians tenen una salut dolenta»; «la gent gran és improductiva»; «els vells no són atractius»; «tots els vells s'assemblen». Aquestes formulacions no solament no constitueixen a la comprensió del fenomen de l'ancianitat, sinó que contribueixen arguments per justificar un procés de marginació per al col·lectiu definit com a vell.

Hem de partir de dos supòsits inicials. En primer lloc, la vellesa com a decrepitud o pèrdua de capacitats físiques o intel·lectuals, generalment, es produeix molt més tard que la vellesa associada a la jubilació laboral. I, en segon lloc, tots els anomenats ancians no són iguals, procedeixen de contextos socials, econòmics, culturals i polítics diferents.

A més, s'ha d'acceptar l'ancianitat

com un fet en certa manera positiu, ja que és un èxit de la humanitat. Com ja hem dit, avui l'ancianitat social arriba molt més aviat que l'ancianitat fisiològica. Tots coneixem persones que socialment i estadísticament estan considerades com a velles, que tenen una vida absolutament igual, de vegades millor, que la resta de la població. El concepte social de l'ancianitat tampoc no és una realitat constant sinó que passa etapes diferents; es tracta, doncs, d'una realitat social canviant.

Es podria dir que molta població anciana no té necessitats diferents de la resta de la població i, quant a l'assignació de recursos, en alguns aspectes s'haurien de mesurar amb els mateixos bàrums d'altres segments socials.

Malgrat aquesta heterogeneïtat, s'han de delimitar clarament les responsabilitats socials envers la població anciana, ja que l'ambigüïtat únicament afavoreix el més poderós i, per tant, pot donar lloc a situacions greus i generalitzades de marginació.

Els problemes més generalitzats de les persones grans serien ⁽⁵⁾:

– Els que no són més que la continuació dels problemes d'etapes anteriors en la seva vida, però que amb la jubilació poden agreujar-se (precarietat econòmica, solitud, marginació, malaltia, dificultats de relació...)

– Els derivats del deteriorament psíquic i físic, agreujat quan existeixen antecedents de salut precària.

– Els que són conseqüència del procés de suplantació intergeneracional:

– Jubilació.

– Escassetat de papers i activitats que se'ls atribueixen.

– Pèrdua progressiva d'espai social, econòmic, cultural i físic.

– En últim lloc estarien els problemes ocasionats per un discurs paral·lel despersonalitzador de la vellesa, carregat d'estereotips negatius que proclamen la pèrdua de valors socials de les persones grans en tant que persones.

L'assignació de recursos ha de respondre a les necessitats reals observades. Els serveis socials haurien de ser quelcom més que estructures des d'on es distribuïxen serveis. De vegades són sistemes de relacions socials que reflecteixen (fan patents) les desigualtats de poder entre experts i persones (passives), és a dir, els que donen i els que reben el servei. A més, les estratègies dels serveis, en general, i de les persones grans en particular, tendeixen a estigmatitzar els seus «clients» com a receptors o com a persones necessitades, donant la impressió que elles no tenen necessitat d'assumir la responsabilitat de les seves vides. Les necessitats són reconceptualitzades com a deficiències pels professionals encarregats de tractar-hi, sense tenir en compte que l'origen de les necessitats (enteses com a mancances), està en les condicions socials sobre les quals l'individu té poc o cap control, o bé està en les deci-

(5) San Roman, T (1990): *Las necesidades de los ancianos*. Políticas sobre habitatge en l'àmbit local. Jornades celebrades a l'octubre de 1990. Diputació de Barcelona. Barcelona.

sions de la política social que fa que hi hagi aquella necessitat⁽⁶⁾.

Els indicadors de necessitat social de la gent gran⁽⁷⁾.

Utilitzarem el concepte d'indicador com una mesura indirecta, és a dir, com l'instrument del qual disposem per apropar-nos a un fenomen que directament no és aprehensible⁽⁸⁾.

"El término indicador refleja la modestia necesaria con que deben considerarse las estadísticas que pretenden medir uno y otro aspecto del desarrollo; los indicadores no son necesariamente una medición directa y completa de lo que pretenden indicar, sino que son a menudo mediciones indirectas e incompletas (...). Un indicador no es simplemente una serie de estadísticas sino una serie de estadísticas más un conjunto de supuestos; requiere un examen y una prueba cuidadosos antes de ser utilizado"⁽⁹⁾.

L'indicador que ell mateix pot constituir una realitat pròpia no s'ha de confondre amb la realitat del fenomen que es pretén mesurar, cosa que implicaria identificar el senyal amb la cosa significada (el fum és signe de foc, ell mateix és una realitat, però la seva transcendència ve donada per ser un signe de l'existència de foc). És en aquest sentit que desenvolupem els indicadors de necessitat social de la gent gran per a la ciutat de Barcelona.

Tenint molt clar el rerefons exposat fins ara, la noció de necessitat social utilitzada per la construcció dels indicadors que exposarem a continuació, s'aproxima

ria a les denominades necessitats normatives⁽¹⁰⁾ de la tipologia construïda per J. Bradshaw⁽¹¹⁾, que distingeix cinc tipus de necessitats: normatives, experimentades, expressades, i comparatives; i les reals, que serien el resultat d'un consens entre les anteriors. Les denominades normatives, teòricament es poden mesurar a través d'indicadors anomenats «objectius», que mesuren algunes de les condicions objectives de vida.

"Els indicadors socials són utilitzats dins l'àmbit de l'administració per delimitar i ordenar zones segons uns criteris de benestar/necessitat social, detectar l'emergència de noves problemàtiques i identificar situacions de carència en unitats territorials concretes"⁽¹²⁾.

Aquesta afirmació requereix un cop d'atenció sobre la necessitat de plantejar uns criteris diferents i més adequats a la realitat actual.

En la majoria d'estudis sobre indicadors de necessitats socials s'utilitzen dades que no han estat seleccionades específicament, en general són dades provinents de bases de dades creades amb d'altres objectius, com el Padró d'Habitatge, enquestes de població i enquestes de salut. L'argumentació per a la seva utilització és sempre de rendibilitat econòmica i es constitueix com determinat la relació costos (en termes econòmics)/resultats. Aquesta decisió, moltes vegades, implica la realització d'estudis amb resultats molt limitats o bé parcials, amb poca rendibilitat real. Malgrat que es matisi aquesta qüestió, i les limitacions que comporta, la pròpia justifica-

ció actua com a legitimització, i poques vegades es dona un pas cap a formes alternatives que comportin una major

(6) Phillipson, C (1989): «Challenging dependency: towards a new social work older people's» a Langan, M; Lee P: *Radical social work today*. Unwin Hyman Ltd. London.

(7) Aquest apartat conté bàsicament la informació de l'informe DONCEL, C; CAMPAÑA (1993): *Mapa de recursos per a la gent gran de la ciutat de Barcelona*. Laboratori de Sociologia de l'ICESB/ àmbit de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

(8) En aquest mateix sentit s'ha utilitzat el concepte d'indicador en l'informe DONCEL, C. (dir) (1993): *Indicadors d'evolució dels fluxos migratoris a la ciutat de Barcelona i al seu àmbit metropolità. Fase I*. Laboratori de Sociologia de l'ICESB/ Comissionat per a la Defensa dels Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona.

(9) MC GRANAHAN, D; PIZARRO, E; RICHARD, C (1989): *Medición y análisis del desarrollo socioeconómico*, pág 3. Ministerio de Asuntos sociales. Madrid.

Sobre la utilització dels indicadors com a tècnica d'investigació social també pot consultar-se el capítol de metodologia de la publicació DIAZ, A (dir); BARRUTJAN, DONCEL, C. (1992): *The lines of success? A study on the nature and extent of cocaine use in Barcelona*. Laboratori de Sociologia ICESB/ Institut Municipal de la Salut. Barcelona.

(10) «Necessitats normatives, són aquelles que els experts, professionals, administradors o científics socials defineixen com a necessitats en una situació determinada. Es basa, doncs, en l'establiment pretesament «objectiu» d'uns nivells «desitjables» de cada necessitat. Aquests nivells normatius no són, però, «estables»: canvien amb el temps com a resultat tant dels avenços del coneixement, com de la modificació dels valors de la societat. Hem de reconèixer, doncs, que els criteris normatius no detecten les necessitats «reals», sinó les que es perceben a través del paradigma socio-cultural i científic vigents» (Casas, F. (1989) «Necessitats socials i Recursos» a *Treball Social. Conceptes i eines bàsiques*. ICESB. Barcelona.

(11) Bradshaw, J. (1983): *Una tipologia de la necessitat social*. Instruments de Prospecció social de Serveis socials, 1, Generalitat de Catalunya. Direcció Graf. de Serveis socials. Barcelona.

(12) BIOSCA, L; SAMPERE, E; FELIU, T (1991): *Indicadors de necessitat social a la província de Barcelona*, pàg.7. Diputació de Barcelona. Barcelona.

aproximació a la realitat social del grup que s'estudia. Els apartats següents són una actualització d'aquests indicadors⁽¹³⁾ basats en les dades del Padró d'Habitants de la ciutat de Barcelona de l'any 1991⁽¹⁴⁾.

L'edat com a indicador de vellesa.

Una gran part dels indicadors utilitzats més freqüentment per descobrir necessitats socials són basats en l'edat, és a dir, el nombre d'anys viscuts. El llindar de l'ancianitat se situa als 65 anys. Aquesta dada de 65 anys com a «marcador social» avui dia hauria de ser revisada i establir altres indicadors més adients. Les persones que actualment arriben als 65 anys tenen un estat de salut, unes expectatives de vida i unes necessitats d'atenció social molt diferents de fa vint anys. Hi ha propostes d'alternatives basades no sols en el nombre d'anys viscuts sinó en els anys que de mitjana queden per viure. El 1975 N. Ryder va fixar aquesta mitjana d'anys en deu; si s'hagués aplicat aquest criteri a Espanya, l'any 1950 s'hauria aplicat el llindar de vellesa als 70 anys (esperança de vida de 9,82 anys) i el 1980 estaria en els 75 anys (9,83 anys d'esperança de vida).

Una altra alternativa seria la proposada pe l'OMS (Organització Mundial de la Salut). En el programa "Salut per a tots a l'any 2000" proposa un indicador basat en criteris d'anys de supervivència i de qualitat d'aquesta supervivència, o sigui, l'esperança de vida lliure de discapacitats. Així doncs, la vellesa restaria definida com la població

"que ha superat l'edat en què l'esperança de vida lliure de discapacitats és d'un nombre determinat d'anys" (INSERSO, 1991). Aquesta última definició matisa l'anterior incorporant criteris de qualitat de vida i de salut al ja mencionat del nombre d'anys que queden per viure, la idea base està en la creença que l'esperança de vida s'està perllongant com a conseqüència de la disminució de la mortalitat en edats avançades, però, en moltes ocasions, es perllonga la vida a costa dels anys viscuts amb salut deteriorada⁽¹⁵⁾.

Els indicadors de necessitat social per a la gent gran de la ciutat de Barcelona.

A continuació relacionem a grans trets les característiques de la població anciana de Barcelona. Algunes d'aquestes característiques que descriurem poden consider-se significatives per l'anàlisi de necessitats socials de la gent gran, però seria necessari fer un estudi més aprofundit sobre altres indicadors que aquí no consten, sobretot aquells que fan referència a recursos econòmics dels ancians, xarxes familiars i/o veïnals i també associatives, salut, habitatge, lleure i formació. Aquests indicadors poden ser un punt de partida, però caldria un esforç per fer un estudi real de necessitats, on es puguin combinar les dades ja existents amb d'altres de més específiques. Això comportaria un major protagonisme de tècniques d'anàlisi més qualitatives que recollissin la participació/opinió activa

tant dels tècnics com de la mateixa població afectada.

– **Increment relativament moderat de la població anciana.** La població de 65 o més anys ha augmentat en els últims 5 anys (període de temps entre dos padrons d'habitants), però aquest increment no és rellevant en termes absoluts; si no es compara amb l'evolució d'altres grups d'edat. L'Eixample segueix sent el districte on hi ha més persones grans en nombre absolut, no obstant això, respecte al total de Barcelona, la població anciana del districte ha disminuït proporcionalment. Per contra, als districtes de Nou Barris, Sant Martí i Horta-Guinardo s'ha incrementat (taula 1 i gràfic 1).

– **Predominància de la població femenina.** La població anciana a la ciutat de Barcelona és predominantment femenina, i és superior al 150% de la població masculina; aquesta proporció es manté gairebé en tots els districtes; Les Corts és el districte on la proporció és més baixa, les dones són 1,5 vegades els homes. En

(13) La metodologia utilitzada per la construcció dels indicadors de l'informe mencionat a la nota 7 és essencialment la que consta en la publicació citada a la nota 12.

(14) Servei d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona (1992): *Padró d'habitants de la ciutat de Barcelona 1991. Avanç de resultats*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona.

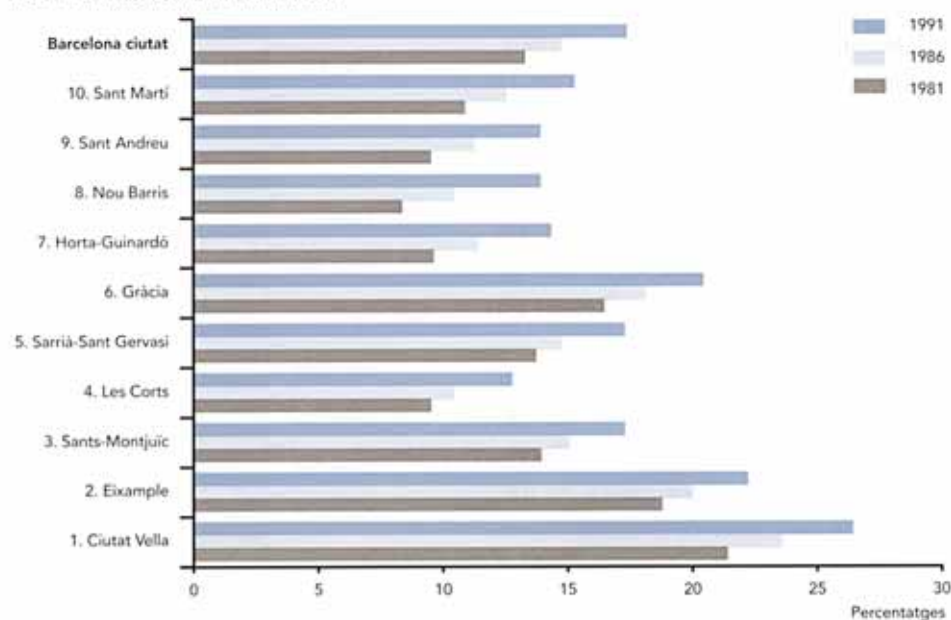
(15) Una ampliació d'aquestes qüestions consten a INSERSO (1991): *La tercera edad en España: Aspectos cuantitativos. Proyecciones de la población española de 60 y más años para el período 1986-2010*. Ministerio de Asuntos sociales. Instituto Nacional de Servicios Sociales. Madrid; Fernández-Ballesteros, R (1992): *Mitos y realidades sobre la vejez y la Salud*. Fundación Caja de Madrid/SG Editores. Madrid; Àrea de Salut Pública de l'Ajuntament de Barcelona (1989): *Enquesta de salut de Barcelona 1986*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona.

alguns districtes, com a Gràcia, s'incrementa pràcticament al 200%. Pedralbes és on la relació homes/dones és més baixa, i l'Esquerra de l'Eixample on és més elevada; el nombre de dones més grans de 64 anys supera el doble del d'homes (taula 2 i gràfic 2).

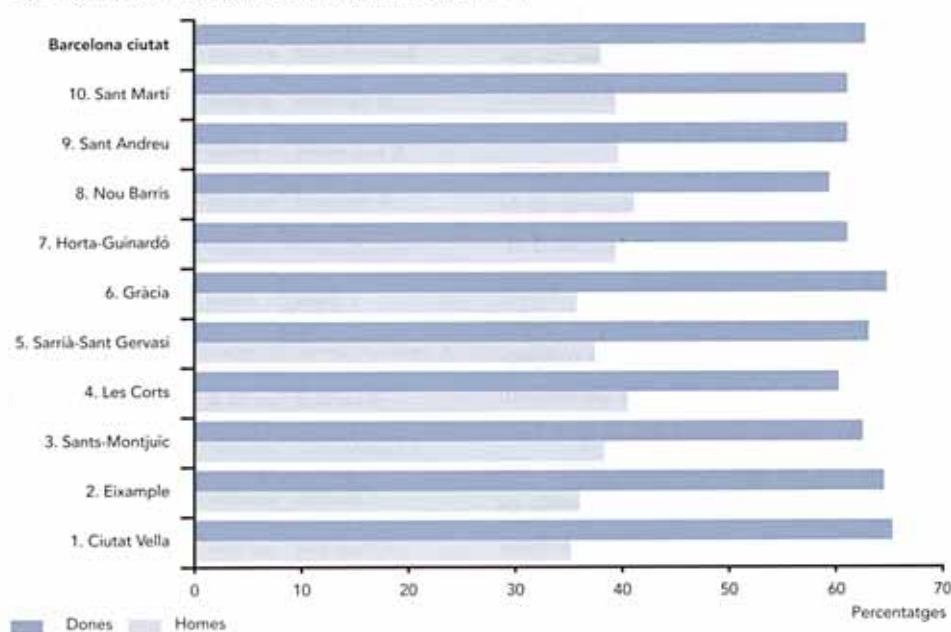
– **Increment alt i constant de l'envelliment de la ciutat.** L'índex d'envelliment (relaciona la població anciana, més gran de 64 anys, amb els més joves, menors de 15 anys) en els últims 10 anys s'ha duplicat per tot Barcelona i gairebé en totes les unitats territorials, districtes i també barris. Així representa un increment de l'índex d'envelliment, en progressió geomètrica, de l'1,5 aproximadament per cada període de cinc anys. Ciutat Vella continua sent el districte més envellit seguit de l'Eixample, Gràcia, i Sarrià-Sant Gervasi, que dibuixen un eix d'envelliment mar-muntanya que concentra els índexs més alts del municipi (taules 3 i 4 i gràfic 3).

– **Tendència a incrementar-se l'envelliment de barris on fins ara no semblava essencial aquesta característica.** L'envelliment més alt està en els districtes d'assentament més antic i els corresponents a les primeres immigracions (Ciutat Vella, Eixample, Gràcia, Sarrià-Sant Gervasi). Però en l'actualitat es percep un increment, també important, de les persones més grans de 64 anys en districtes com Nou Barris i Horta-Guinardó (taula 1, gràfic 1).

GRÀFIC 1
EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE 65 I MÉS ANYS RESPECTE A LA POBLACIÓ TOTAL PER DISTRICTES

GRÀFIC 2
POBLACIÓ DE 65 I MÉS ANYS SEGONS SEXE. PADRÓ 1991

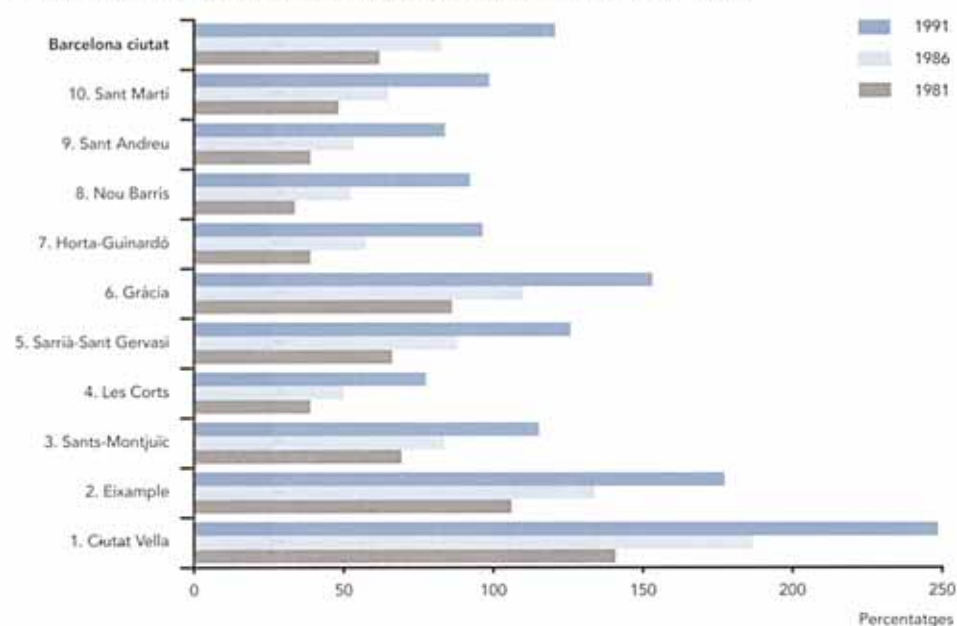
Font: Pla municipal per a la gent gran (Ajuntament de Barcelona, 1991) i elaboració pròpia

– El sobreenvelliment també és molt alt en barris que fins fa poc eren considerats relativament joves. Les tendències de l'evolució del sobreenvelliment (relació de la població major de 74 anys amb la de 64 i més anys) segueixen pautes semblants a l'envelliment. Hi ha una gran regularitat en totes les zones, entorn del 40; els barris antics són els que tenen els índexs més alts (taula 4 i gràfic 4). Són especialment rellevants els índexs de l'Eixample i Gràcia.

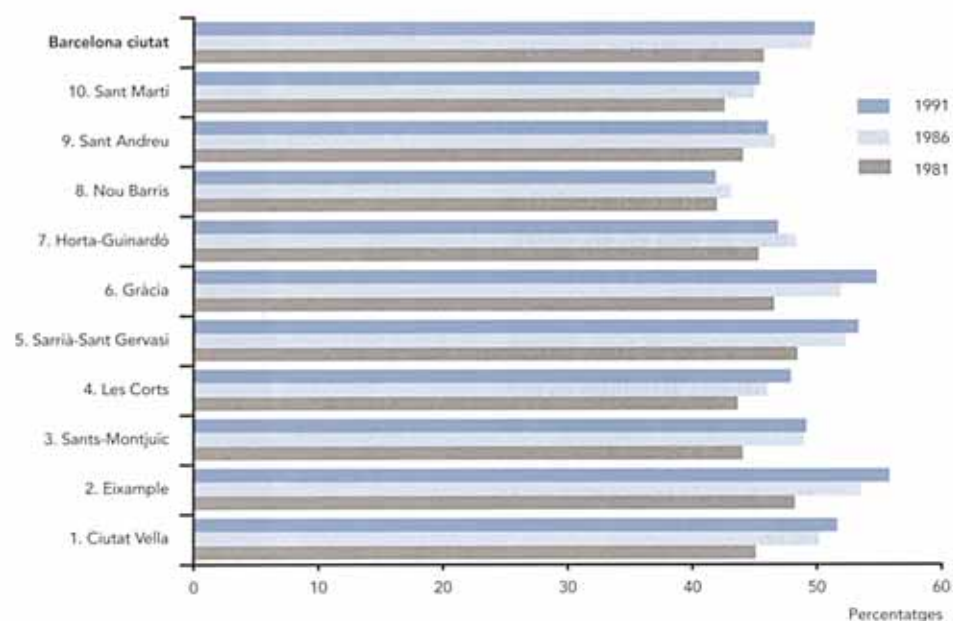
– La població anciana cada vegada té més pes sobre la població en edat laboral. Totes les zones segueixen trajectòries paral·leles; a més índex de dependència, més índex de dependència de l'ancianitat. Això reforça el fet que és la població gran la que cada vegada té més pes sobre el total de la població (escurçament de la base de la piràmide d'edats). Els districtes de Ciutat Vella, Eixample, Gràcia i Sants-Montjuïc estan sobre l'índex de dependència de l'ancianitat de Barcelona, que és del 25,46 (taula 5 i gràfic 5).

– La solitud dels ancians continua sent una constant. L'envelliment de la nostra societat comporta un procés d'aïllament progressiu respecte a les altres persones, i són les dones les que majoritàriament constitueixen famílies unipersonals. L'evolució de l'índex de solitud es manté més o menys igual que fa 5 anys; també els districtes més antics són aquelles en què la solitud dels vells és més important. La mitjana de Barcelona està en el 19%, i a Ciutat Vella arriba prop del 28%. En els districtes considerats més nous o de migracions més re-

GRÀFIC 3
EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX D'ENVELLIMENT PER DISTRICTES. ANYS 1981, 1986, 1991

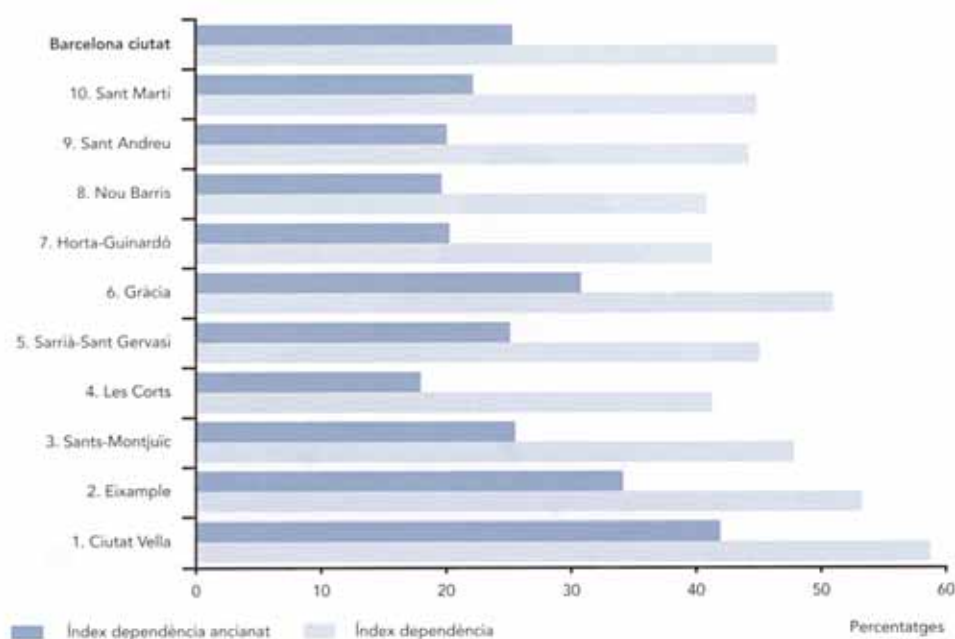

GRÀFIC 4
EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX DE SOBREENVELLIMENT PER DISTRICTES. ANYS 1981, 1986, 1991

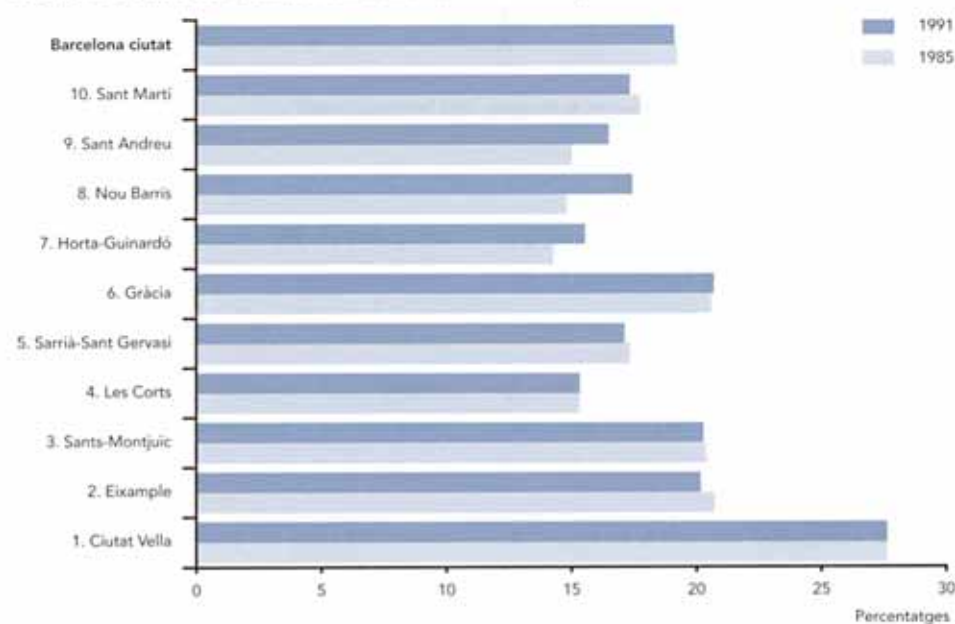

Font: Pla municipal per a la gent gran (Ajuntament de Barcelona, 1991) i elaboració pròpia

GRÀFIC 5
ÍNDEX DE DEPENDÈNCIA I DE DEPENDÈNCIA DE L'ANCIANITAT PER DISTRICTES

GRÀFIC 6
EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX DE SOLITUD PER DISTRICTES. ANYS 1985, 1991

Font: Pla municipal per a la gent gran (Ajuntament de Barcelona, 1991) i elaboració pròpia

cents l'índex de solitud dels ancians s'està incrementant clarament (taula 6 i gràfic 6).

– **L'analfabetisme dels ancians, és un indicador socio-econòmic?** Malgrat que qüestionem l'analfabetisme dels ancians com un indicador de necessitat econòmica, l'hem inclòs pel seu interès quan es compara amb un altre indicador de caire purament econòmic com és l'índex de capacitat econòmica familiar (ICEF)⁽¹⁶⁾. Si comparem l'ICEF amb l'índex d'analfabetisme dels ancians, podem constatar que els districtes amb índexs d'analfabetisme més alts coincideixen amb els districtes amb nivells més baixos de l'índex de capacitat econòmica familiar⁽¹⁷⁾. L'índex d'analfabetisme mitjà de Barcelona és de l'1,15. Ciutat Vella i Nou Barris són els districtes on l'índex d'analfabetisme de la gent gran és més elevat (el doble que Barcelona) i l'índex de capacitat econòmica familiar és més baix. De la mateixa manera, els districtes de Les Corts, i Sarrià-Sant Gervasi són els districtes amb índexs d'analfabetisme més baixos, i per contra ocupen els llocs més alts quant a la capacitat econòmica familiar (taula 7).

Com a síntesi podem dir, a la llum dels indicadors exposats, que els districtes que tenen uns indicadors de necessitat més alts són: Ciutat Vella, Sants-

(16) Aluja, T. (dir) (1991): *Índex de capacitat econòmica familiar a la ciutat de Barcelona*.

(17) La correlació estadística per ambdós índexs està entorn del -0.8577.

Montjuïc, Gràcia i Eixample. Però s'ha de parar atenció a les tendències canviants en els districtes on tradicionalment el problema de la vellesa no era prioritari, com ara Nou Barris, Horta-Guinardó i Sant Andreu.

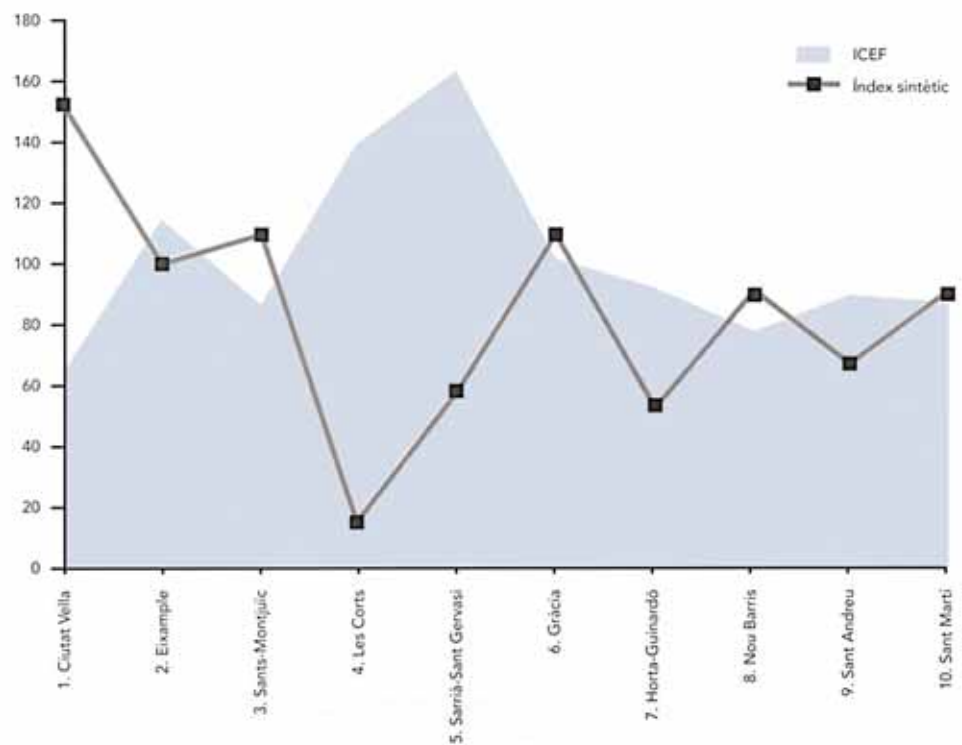
En l'actualitat (gràfics 7 i 8) es podria dir que el districte amb més necessitat (normativa) és l'Eixample i, dins d'aquest, l'Esquerra de l'Eixample i Sant Antoni; seguit de Ciutat Vella (Raval, Parc i Barceloneta) i Sants-Montjuïc, parant especial atenció a Poble-sec i Bordeta-Hostafrancs.

Un bon estudi de necessitats requereix una major aproximació a la realitat social dels barris, que permeti la participació del mateix col·lectiu de gent gran i dels tècnics i treballadors socials. La creació d'una xarxa de col·laboradors del propi col·lectiu (persones de més de 64 anys col·laboradores actives d'entitats o usuaris de casals i centres cívics que estan en plenes condicions físiques i intel·lectuals), facilitaria la detecció de problemàtiques amb uns costos minimitzats i, d'altra banda, el mateix col·lectiu destinatari participaria en l'elaboració, assegurant el màxim apropament a la realitat social dels barris i del mateix col·lectiu de persones grans.

Per acabar direm que l'envelliment de la població de Barcelona no és en si mateix un problema greu, simplement és una realitat que cal assumir, la de l'existència d'aquesta majoria-minoritària (formulació de T. San Roman). A l'hora de planificar la vida de la ciutat s'hauria de comptar amb aquesta realitat; en

GRÀFIC 7

ÍNDEX DE CAPACITAT ECONÒMICA FAMILIAR ICEF I ÍNDEX SINTÈTIC DE NECESSITAT SOCIAL DE LA GENT GRAN (BARCELONA = 100)

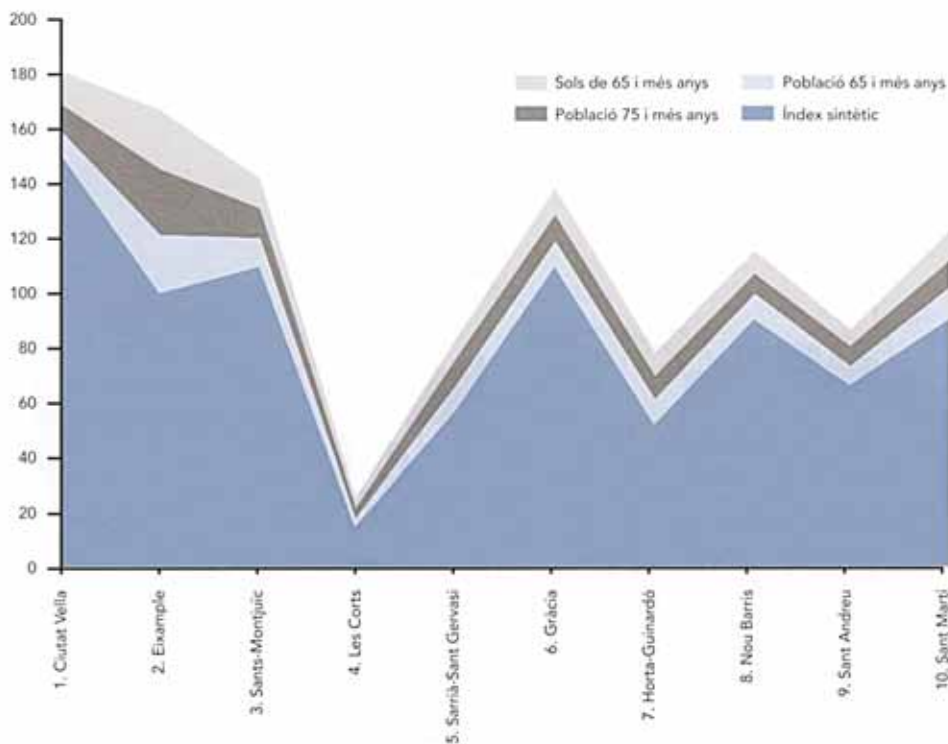
Font: Pla municipal per a la gent gran (Ajuntament de Barcelona, 1991) i elaboració pròpia

tot cas es tracta d'un problema social que requereix una atenció específica. El que considerem realment important és el percentatge de persones grans soles, sense recursos o amb mala salut que no tenen cap xarxa de relació, on els fills i néts han marxat fora de la ciutat buscant una qualitat de vida que a Barcelona no poden trobar.

"L'emigració selectiva, la substitució de la població, si té caràcter continu i acumulatiu, crearà no sols un problema d'aïllament i desarrelament de les perso-

nes grans en els seus àmbits propis (...), sinó que pot originar molt fàcilment una dilució de la cultura barcelonina, una pèrdua del caràcter de la ciutat, una disgregació del seu teixit social tan característic. Portat a l'extrem, podríem trobar-nos amb una ciutat urbanísticament ben pensada, activa des del punt de vista econòmic i des del punt de vista cultural, però buidada de la seva gent. En una ciutat així, forçosament despersonalitzada, tot fóra a càrrec de l'administració: els

GRÀFIC 8
ÍNDEX SINTÈTIC DE NECESSITAT SOCIAL PER A LA GENT GRAN I ALTRES INDICADORS DE POBLACIÓ
(BARCELONA = 100)

Nota: Els altres indicadors de població es refereixen al volum total respecte de Barcelona

serveis socials haurien de substituir la solidaritat natural entre parents i veïns, els serveis de cultura haurien d'inventar a cada moment allò que tradicions, costums i dinàmica popular feien per si mateixes: «la ciutat feliç»⁽¹⁸⁾.

«Sean como sean las unidades de soporte que se proyecten, en ellas los ancianos deben tener la capacidad de controlar su situación hasta el límite mismo de sus posibilidades (...). Si de algo no se trata, es de culminar el proceso de su-

plantación del anciano diciéndole qué debe hacer, cómo divertirse, cuánto gastar y qué actitud adoptar com respecto a la familia. Se trata, por el contrario, de ofrecerle posibilidades existentes y ser capaz de abrirle otras nuevas. (...) Sería necesario volver a decir que cuando se acometen actuaciones específicas dirigidas a los ancianos, hay que contar con el segmento concreto de la población anciana que va a ser el destinatario de la actuación⁽¹⁹⁾».

(18) Cabré A. (1991): «Algunes reflexions sobre el futur de la població de Barcelona» a *Barcelona: la ciutat central Papers*, 5 pàg 20. Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, Barcelona.

(19) San Roman, T. (1990): *Las necesidades de los ancianos*. Políticas sobre habitatge en l'àmbit local, Jornades celebrades a l'octubre de 1990, pàg. 43. Diputació de Barcelona, Barcelona.

* Totes les taules i gràfics són d'elaboració pròpia a partir de les dades del padró d'habitants de l'any 1991 facilitades pel Servei d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.